

Építaphe de Théodore Kamateros.

L'építaphe en vers iambiques de Théodore Kamateros nous a été conservée par le cod. Paris. gr. 2925, fol. 5—6, recueil de miscellanea copié au XIVe siècle.¹⁾

Dans ce petit poème le défunt s'adresse au lecteur. Il commence par un développement de ce lieu commun que la mort est inévitable. Nous avons là une longue énumération de personnages que ni la force, ni la puissance, ni la beauté, ni le génie, n'ont empêchés de devenir la proie du trépas. Le sujet est banal et l'énumération finit par paraître monotone, malgré des efforts de style qui, çà et là, rappellent la fameuse ballade de Villon.

Puis nous apprenons que le défunt appartenait à la noble famille des Kamateroi.²⁾ Il était dans toute la fleur d'une brillante jeunesse lorsqu'il a succombé à une attaque de dysenterie. Mais auparavant, selon un usage très répandu chez les Byzantins, il avait revêtu l'habit religieux, ce qui lui a valu l'honneur d'être enseveli dans un monastère dont il ne nous dit malheureusement pas le nom et où sa famille lui a élevé un tombeau. La pièce finit par une prière.

Aucun nom d'auteur. Mais on peut, presque avec certitude, attribuer la paternité de l'építaphe à Jean Tzetzés, le fécond iambographe du XIIe siècle.

1° Dans le manuscrit, l'építaphe de Théodore Kamateros est suivie d'une épigramme due au même Jean Tzetzés³⁾;

2° Ce poète a été en relations d'amitié avec la famille des Kamateroi avant de se brouiller avec elle. Plusieurs de ses lettres sont adressées à des membres de cette famille, en particulier deux à notre Théodore⁴⁾;

1) H. Omont, *Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la bibliothèque nationale*, t. III, p. 60. Je dois la collation de l'építaphe à M. H. Pernot, que je remercie de son obligeance.

2) Sur cette famille voir E. Miller, *Recueil des historiens des croisades: Historiens grecs*, t. II, p. 349; il serait facile d'allonger la liste fournie par lui.

3) Voir *Byzantinische Zeitschrift*, t. XII (1903), p. 568—570.

4) Voir G. Hart, *De Tzetzarum nomine vitis scriptis*, Leipzig 1880, p. 22.

3° Le sous-titre bizarre à première vue, *στίχοι δίχρονον μὴ ἔχοντες*, équivaut pour moi à la signature de Jean Tzetzès. Les dichrones, c'est-à-dire les voyelles de quantité douteuse, α, ι, υ, étaient le cauchemar du pauvre versificateur, comme au reste de plus d'un de ses confrères. Tzetzès se plaint quelque part de la négligence de ses contemporains à propos de ces voyelles et des noms propres. Ailleurs, et à trois reprises, il se traite lui-même de buffle pour les libertés qu'il s'est d'abord permises à leur sujet.¹⁾

Je ne sais si le malheureux Tzetzès est jamais parvenu à éviter complètement le fatal écueil des trois maudites voyelles: en tout cas, l'épithète de Théodore Kamateros, malgré la superbe déclaration du sous-titre, est affligée de neuf vers faux.

Cod. Paris. 2925 fol. 5. Ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ Καματηροῦ κυροῦ Θεοδώρου·
στίχοι δίχρονον μὴ ἔχοντες.

- † Ἄλλος μὲν ἄλλως ἐκπερᾶ παντὸς βλοῦ,
πλὴν τέρμα πᾶσι τὸ βραχὺ λάχος, τάφος,
ὃν οὐ διεκτρέχουσιν οὐ ποδῶν τάχη,
οὐ τύφος οὐδεὶς, οὐ γένους κομπάσματα,
5 οὐδ' ἄλλο σεμνὸν τῶν θεόντων ἐν βίῳ.
Ῥεῖ γὰρ τὸ κάλλος, κἄν τάφων μυελὸν λάβῃ,
ῤώμη δ' ἀπανδᾶ καὶ χαλᾶ νεύρων τόνους.
Ποῖον δὲ μηχανήμα καὶ σοφοῦ φρένες
ἐξεῦρον αὐτὸν τεχνικῶς διεκτρέχειν;
10 Ἴπικλος αὐτὸν οὐ παρέδραμε τρέχων,
φορᾶ Φάυλλος οὐ διήλθεν ἀλμάτων.
Σέσωστρις αὐτὸν οὐχ ὑπέξευξε κράτει,
ὃ γῆς ἀπάσης πρὶν κρατῶν σκηπτοκράτωρ
σκηπτοκρατοῦντας ὥσπερ ἵππους ζευγνύων,
15 χωρῶν δ' ἐπ' αὐτῶν γανριῶν διφροστάτης.
Ὁ γῆν θαλατῶν καὶ παρ' ὕδαρ ἐκτρέχων
Ἐέρεξς κρατεῖται τοῖς τάφων ὀρίσμασιν.
Ὁ Κόδρος οὐδέν· γῆν γὰρ ἦν ἔχων γένος,
κἄν ἦν ἐπανχῶν ταῖς γοναῖς ταῖς σαρκίνοις.
20 Κάλλος δὲ Ναρκίσσιον ἦν τὸ Νιφῶως,
ἰδοὺς ἂν εἰς χοῦν δυσγενοῦς ἀμορφίαν.
Καὶ τοῦ Πολυδάμαντος δὲ τῆς ῤώμης βίαν
ζητῶν ἂν εὔροις ἠλεημένην τέφραν.

1) Voir *ibid.*, p. 66.

Τὸν δ' ἀκράδαντον πρὶν ἐπ' εὐσφαίρου πέτρας,
 25 πλὴν εὐροούσης καὶ λίπει κεχρισμένης,
 ἐστῶτα καὶ μένοντά πως πεπηγμένον,
 Μίλωνα τὸν πρὶν, ὃν βοῶσιν οἱ λόγοι,
 ὃν οὐ παρεκσεῖσαι τις ἴσχυσε κράτει,
 νῦν τις ἐφευρῶν εἴτε γῆ τεθαμμένον,
 30 εἴτ' εἰς τάφου τέτραρχον εὐέδρον λίθου,
 ῥᾶστα σαλεύσει καὶ μετάξει τῆς βάθρας·
 τὰ νεῦρα γὰρ ἐκεῖνα, φεῦ, λεπτή κόνις.
 Ποῦ δ' Ἀρχιμήδης ἐστίν; Ἀρτέμων δὲ ποῦ
 ὁ γῆν ἐπαυχῶν μηχαναῖς πᾶσαν φέρειν;
 35 Τὰ πάντα σαθρὰ καὶ κρατεῖται τῷ τάφῳ
 καὶ πάντα φύρδην ἠλημένως τέφρα.
 Θυροκοροτεῖ πλοῦτος μὲν, ἀλλ' ἐκτὸς μένει
 ἢ καὶ βραχὺ προῦκνυψεν εἰς τάφων βάθος,
 εἴ τις περιττῶς εἰς τρυφῆς ἔχει βάρος,
 40 πλὴν οὐχ ὑπερβαίνει δὲ τοὺς τάφων ὄρους·
 ὁ γὰρ πυλωρὸς οὐκ ἔᾶ θεσμὸς τόδε,
 ὡς πρὶν ἐκεῖνον ἐκδραμεῖν εἴργων πρόσω.
 Οὔτω τάφον μὲν οὐδαμῆ τις ἐκτρέχει,
 ἀλλ' ἄλλος ἄλλως ἐκδραμῶν παντὸς βίον
 45 χωρεῖ πρὸς αὐτὸν ὄντα πάνδοχον στέγην.
 Σῶφρον, θεώρει στὰς τὸ λοιπὸν ἐνθάδε
 ὡς ἐν κατόπτρῳ καὶ τὰ σὰ δοκῶν βλέπειν
 θρήνηι τὸ ῥευστὸν τῆς γεώδους οὐσίας
 καὶ σωφρονίζου συμφορᾶ διδασκάλῳ.
 50 Τὰμὰ τὸ λοιπὸν τοιγαροῦν σοὶ φραστέον·
 ἐγὼ προελθὼν Δουκικῆς κλῶν ὀσφύος
 καὶ τῆς Καματηρῶν εὐγενοῦς ῥίζουχίας,
 βρεφῶν ἀπ' αὐτῶν εὐγενῶς ἀνηγμένος,
 ἠῦχον μὲν, ἠῦχον συγγενῶν ταῖς ἀξίαις,
 55 ἦνθον δὲ πολλοῖς τῶν ῥεόντων ἐν βίῳ.
 Πρώταις δὲ λάχναις συσκιῶν ἤδη γνάθους,
 σφριγῶν ἐν ἄβροῖς καὶ τρυγῶν ἄνθην λόγου,
 τερπνὸν διήντλον καὶ γλυκάζοντα βίον·
 ἐπεὶ δ' ἐπισχῶν τὴν πνοὴν δυσευτέρῳ
 60 ἐξεῖλκεν ἡμᾶς τῶν ἐνύργων τοῦ βίου,
 ὡς τεχνικός τις ἰχθυεὺς τὰς ἐγγέλους,
 ὁ πάντα θηρῶν τῆς γεώδους οὐσίας

28 παρἑνσεῖσαι τις: corr. Maas

42 πρόσω

45 στέγειν

46 θεώρη

51 δουκικῶν κλην

58 διήντλον

τῶν ψυχαρρευτῶν πως συνεῖς τὰς πλεκτάνας.
 οὕτω Θεοῦ νεύσαντος εἰς σωτηρίαν
 65 τὸ τῆς στολῆς μέλασμα σηπιῶν τρόποις
 χέας ἔμαντῶ μηχανὴν σωτηρίαν
 ἔσπευσα μακρὰν ἐκδραμεῖν τῶν ἀρκύων·
 οὕτω μετασχὼν ἀμφίων μονοτρόπων
 ἔσπευδον αὐτῶν μὴ παρασπῶν τοὺς ὄρους
 70 κοινῇ μετασχεῖν καὶ ταφῆς μονοτρόπων·
 τὸ συγγενὲς φίλτρον δὲ τιμᾶ τῶ τάφῳ
 στηλογραφεῖ τε τῇ γραφῇ τῆς εἰκόνας.
 Ἄλλ' ὦ τρυγῶντα τὰς ἀκάνθας τοῦ βίου
 ἤδη ρεύσης τῆς πνοῆς τῆς ἡμέρας
 75 εὐρών με καινῶς καὶ συνάψας ἐργάταις
 ξέσας τε τοῦ δράκοντος, ἦν εἶχον, φλόην
 καὶ συστολισμὸν νυμφικῶν δοῦς ἀμφίων,
 σοῦς[†] πληρωμὴν ὡς[†] ἐντελεῖς μισθοῦς δίδου
 ἴσους γεωργοῖς σῆς ἀρούρης ἐργάταις
 80 τοῖς καρτερήταις καὶ βαρῶν καὶ κανμάτων
 καὶ νυμφικῆς σῆς μὴ στειρήσης πασιτάδος.

Mots qui manquent aux lexiques: ἠλεημένως, ἰχθυεύς, καρτερήταις, παρεκσεῖσαι, συσκιῶν, τέτραρχον (dans ce sens), ψυχαρρευτῶν.

Constantinople.

S. Pétridès.

74 cf. Mat. XX, 8 seq.
80 καρτερίταις.

77 cf. Mat. XXII, 11 seq.; νυμφικόν: corr. Maaas